

Master's Thesis (201600201)
Utrecht University
Master Programme in Clinical Child, Family and Education Studies

De Relatie Tussen Type Uithuisplaatsingen en Veerkracht van Adolescenten uit
Multiprobleemgezinnen

R. (Roos) Timmers

Master's Thesis

03 juni 2019

Supervisor:
N. (Natasha) Koper, MSc.

Second assessor:
D. Bodden

Words: 4473

Abstract

The aim of this study is to investigate whether there is a relationship between out-of-home-placements, the type of placements and resilience of adolescents. Previous research has shown that there is a relationship between out-of-home placements and resilience, but little is known about this relationship when focused on the type of placement. The current study will give insight about the effects of a type of placement on the resilience of adolescences and whether certain placements type have a more positive or negative relationship with the resilience. A t-test and a Mann Whitney *U* test were conducted to investigate whether out-of-home placements was associated to certain levels of resilience. Furthermore, an ANOVA was conducted to investigate whether the type of out-of-home placements were associated to higher or lower levels of resilience. Two samples of Dutch adolescents of multi-problem families were used, one of which $N = 58$ and one of which $N = 9$, who received a type of youth care and experienced at least one out-of-home placement. The results showed no significant relationships for both the presence of an out-of-home placement as the type of placement on adolescence resilience. This confirmed findings in previous, qualitative studies that adolescents can perceive themselves as resilient after disruptive life events, even when the social norms suggest that they are, in fact, not resilient. It remains unclear which factors do have a relationship with adolescence resilience after out-of-home placement. Future research is recommended in order to enlarge the current scientific knowledge on the theme. Also, future research would create insight in other factors that influence adolescence resilience, such as family resilience or placement instability.

Keywords: out-of-home placement, adolescence, resilience

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is om te meten of er een relatie bestaat tussen uithuisplaatsingen, het type plaatsing en veerkracht van adolescenten. Eerder onderzoek toont aan dat er een relatie bestaat tussen uithuisplaatsingen en veerkracht, maar er is nog weinig bekend over deze relatie wanneer men kijkt naar het type plaatsing. Het huidige onderzoek geeft inzichten over de relaties van het type plaatsing en de veerkracht van adolescenten, wat kan bijdragen aan het versterken van veerkracht. Een t-toets en een Mann Whitney *U* test zijn uitgevoerd om te meten of uithuisplaatsingen geassocieerd kunnen worden aan de mate van veerkracht van een adolescent. Ook is een ANOVA uitgevoerd om mogelijke relaties tussen het type plaatsing en de mate van veerkracht te onderzoeken. Er zijn twee steekproeven van Nederlandse adolescenten uit multi-probleemgezinnen gebruikt, waarvan een $N = 58$ en

waarvan een $N = 9$, wie een vorm van jeugdhulp ontvingen en een uithuisplaatsing hebben ervaren. Uit resultaten bleek er geen significante relatie te bestaan tussen de uithuisplaatsing, het type plaatsing en de veerkracht van adolescenten. Dit komt overeen met bevindingen uit eerder, kwalitatief onderzoek waarin bleek dat adolescenten zichzelf als veerkrachtig beschouwen na tegenslagen. Deze veerkrachtigheid van adolescenten, wijkt af van de definitie in de wetenschappelijke literatuur. Hieruit blijkt dat het nog onvoldoende duidelijk is welke factoren bijdragen aan de veerkracht van uithuisgeplaatste adolescenten. Vervolgonderzoek wordt aanbevolen om de wetenschappelijke kennis rondom dit onderwerp te vergroten. Ook zal vervolgonderzoek meer inzicht bieden in andere factoren welke mogelijk in verband staan met veerkracht van adolescenten, zoals familie-veerkracht en instabiliteit in plaatsing.

Steutelwoorden: adolescenten, veerkracht, uithuisplaatsing

De Relatie Tussen Het Type Uithuisplaatsing en Veerkracht van Adolescenten

Veel adolescenten groeien op in een stabiele gezinsomgeving met voldoende kansen om zich adequaat te ontwikkelen tot sociaal-competente volwassenen. Echter, zijn er ook adolescenten die opgroeien in een gezinsomgeving met minder kansen en meer beperkingen, zoals armoede, geweld en verslavingsproblematiek (Zolkoski & Bullock, 2012). Deze zogenaamde risicofactoren kunnen de kans op adequate intellectuele, sociale en emotionele ontwikkelingen van adolescenten beperken, wat hen belemmert in het bereiken van hun maximale potentie (Zolkoski & Bullock, 2012). Vaak zijn deze risicofactoren aanwezig in multi-probleemgezinnen. Deze gezinnen kampen met langdurige en complexe problemen op verschillende levensgebieden welke van invloed kunnen zijn op verschillende familieleden (Bodden & Deković, 2016).

Wanneer een adolescent na tegenslagen, zoals uithuisplaatsingen, in staat is zich succesvol aan te passen aan zijn omgeving en adequaat functioneert in zijn welzijn, kan dit verklaard worden vanuit veerkracht. Dit is de vaardigheid om tegenslagen te overwinnen en hulpbronnen en systemen te vinden die het welzijn stimuleren (Drapeau, Saint-Jacques, Lépine, Bégin, & Bernard, 2007; Liebenberg, Ungar, & LeBlanc, 2013), waarbij een succesvolle adaptatie aan de omgeving niet verstoord wordt door de aanwezige risico's (Masten & Coatsworth, 1998; Masten, 2014). Veerkracht kan zich ontwikkelen met de tijd en wordt gestabiliseerd door protectieve factoren op verschillende levensgebieden, zoals individuele, familiale en omgevingsfactoren. Daarbij kunnen risicofactoren een negatieve invloed hebben op veerkracht, waardoor deze kan afnemen (Drapeau et al., 2007). Om de veerkracht van adolescenten te versterken, is het van belang om inzichtelijk te krijgen welke risicofactoren geassocieerd kunnen worden met veerkracht, zodat interventies zich kunnen richten op het versterken van protectieve- en afzwakken van risicofactoren binnen de veerkracht van adolescenten.

Een risicofactor voor de veerkracht van adolescenten lijkt het ervaren van een uithuisplaatsing te zijn. Uithuisplaatsingen zijn zeer disruptieve en ingrijpende maatregelen om voor kinderen en adolescenten, wie niet langer thuis kunnen wonen, te zorgen en hen te beschermen. Het blijkt dat uithuisgeplaatste adolescenten vaker delinquent gedrag en gedragsproblemen vertonen, maar ook hoger risico lopen voor problemen in hun welzijn (Berger, Bruch, Johnson, James, & Rubin, 2009; Malvaso & Delfabbro, 2015; Villodas, Litrownki, Newton, & Davis, 2015). Het doel van dit onderzoek is dan ook om de relatie tussen veerkracht en uithuisplaatsingen van adolescenten uit multi-probleemgezinnen te

bestuderen. Daarnaast wordt bekeken of deze relatie anders is voor adolescenten uit verschillende typen uitplaatsingen.

Uithuisplaatsing

Het meemaken van een uithuisplaatsing in de adolescentie kan verschillende, negatieve gevolgen hebben. Zo kunnen uithuisplaatsingen in verband staan met een verhoogde kans op dak- en thuisloosheid, geweld in eigen relaties en problemen met justitie (Reilly, 2003). Uithuisgeplaatste adolescenten hebben vaak slechtere academische prestaties, minder goede kansen op de arbeidsmarkt, meer problemen in de mentale gezondheid en kampen met meer alcohol- en drugsgebruik dan niet-uithuisgeplaatste leeftijdsgenoten (Gypen, Vanderfaillie, De Maeyer, Belenger, & Van Holen, 2017). Met elke plaatsing kan een gevoel van afwijzing en verlies toenemen, waarbij de vaardigheid om emotionele banden te vormen met verzorgers kan afnemen (Hyde & Kammerer, 2009; Webster, Barth & Needell, 2000). Dit duidt erop dat uithuisplaatsingen geassocieerd kunnen worden met negatieve uitkomsten voor adolescenten en mogelijk met de mate van veerkracht.

Type plaatsing

Uithuisplaatsingen kennen verschillende typen. Adolescenten kunnen geplaatst worden in een pleeggezin, groepshuizen of een residentiële instelling (Knorth, 2000). Eenmaal uithuisgeplaatst, maken adolescenten regelmatige meerdere plaatsingen mee en wisselen daarbij ook van het type plaatsing (Hyde & Kammerer, 2009). Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen het type uithuisplaatsing en de veerkracht van adolescenten. Er bestaan tegenstrijdige bevindingen en overtuigingen wat het beste type plaatsing zou zijn. Zo heeft een plaatsing in een groepstehuis de voordelen van een huiselijke omgeving, binnen het kader van professionele hulp en begeleiding. Anderzijds, kan een pleeggezin vaak meer intimiteit en vertrouwen bieden, wat de kans op gezonde hechtingsrelaties versterkt. Een pleeggezin kan echter niet dezelfde mate begeleiding bieden als opgeleide professionals in een instelling (Anglin, 2004; Doran & Berliner, 2001). Hieruit blijkt dat de verschillende type plaatsingen hun voor- en nadelen kennen. Gezien het gebrek aan consensus over een best passende plaatsing, blijkt het onduidelijk te zijn in hoeverre deze voor- en nadelen van invloed zijn op de levensuitkomsten van de adolescenten. Welk type plaatsing leidt tot de meest positieve en veerkrachtige uitkomsten voor adolescenten?

Identificatie als veerkrachtig na uithuisplaatsing

Uit de wetenschappelijke literatuur worden aanwijzingen gezien voor een mogelijk risicovol of negatief verband tussen veerkracht en uithuisplaatsingen. Echter, blijkt uit kwalitatieve studies dat uithuisgeplaatste adolescenten zichzelf identificeren als veerkrachtig.

Deze identificatie als veerkrachtig na uithuisplaatsingen wijkt af van de maatschappelijke of wetenschappelijke norm. Deze adolescenten hebben een grotere mate van onafhankelijkheid ontwikkeld, waarbij zij minder hulp vragen aan formele of informele sociale bronnen. Deze adolescenten kennen zichzelf eigenschappen als onafhankelijkheid, empathisch, voorbereid en het hebben van sterke overlevingsvaardigheid toe. Zij zien zichzelf als veerkrachtig (Samuels & Pryce, 2008; Ungar, 2001; Unrau, Seita, & Putney, 2008). Ook blijkt dat zij ervaren zich succesvol te kunnen distantiëren van risico's en in staat zijn kansen te creëren, zoals het vinden van een woning (Bell & Romano, 2015). Echter, omdat deze adolescenten zichzelf zien als enige hulpbron en daarom weinig hulpbronnen en systemen inzetten die het welzijn stimuleren (Drapeau et al., 2007), worden zij als minder veerkrachtig gezien, zoals gedefinieerd vanuit de wetenschappelijke literatuur. Er is nog weinig bekend over de veerkracht van adolescenten op basis van hun eigen perceptie. Informatie wordt regelmatig verkregen middels nationale registers en vragenlijsten met andere informanten dan de adolescent zelf, zoals ouders of hulpverleners.

Samenvattend, bestaan er enkele gaten in de wetenschappelijke literatuur als het gaat om veerkracht, te weten in de relatie tussen het type plaatsing en veerkracht en in hoeverre de wetenschappelijke definitie van veerkracht overeenkomst met de definitie van uithuisgeplaatste adolescenten, wie zich als veerkrachtig identificeren.

Huidig onderzoek en hypotheses

Gebaseerd op bovenstaande, toetst het huidige onderzoek in hoeverre er sprake is van een relatie tussen het ervaren van een uithuisplaatsing, het type uithuisplaatsingen en de veerkracht van adolescenten, gebaseerd op zelfrapportages. De volgende hypotheses zijn gevormd om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden:

1. Een adolescent welke tenminste eenmaal uit huis is geplaatst, ervaart een lagere mate van veerkracht dan een adolescent welke nooit uit huis is geplaatst. Dit wordt verwacht omdat uithuisgeplaatste adolescenten een verhoogd risico zouden lopen op negatieve uitkomsten op verschillende levensgebieden (Gypen et al., 2017).
2. Het effect op de veerkracht zal verschillend zijn voor de verschillende soorten uithuisplaatsingen. Dit wordt verwacht omdat blijkt dat het soort plaatsing ook van invloed kan zijn op de competentiebeleving en daarom mogelijk ook op de veerkracht; adolescenten in residentiële plaatsingen ervaren een lagere competentiebeleving dan adolescenten in pleeggezinnen (Marinkovic & Backovic, 2006). Voor deze hypothese wordt er geen verwachting gesteld wat betreft de richting van het effect, gezien uit de

literatuur onvoldoende blijkt dat één type plaatsing gunstiger of nadeliger zou zijn voor veerkracht dan andere type plaatsingen.

Methoden

Procedure

Voor beantwoording van onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van data van twee landelijke, quasi-experimentele onderzoeksprojecten naar de effectiviteit van twee soorten hulpverlening; Intensieve Pedagogische Thuishulp [IPT] en de InVerbinding-werkwijze voor multi-probleemgezinnen (Bodden, 2007; Koper et al., 2019). Beide onderzoeken zijn goedgekeurd door relevante ethische commissies, te weten van het UMC Utrecht en de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. De onderzoeksprojecten hebben beide een andere leeftijdsrange, waarbij voor het huidige onderzoek participanten met een leeftijd van 12 tot 23 jaar zijn meegenomen in de analyses. Voor beide onderzoeksprojecten was de deelname geheel vrijwillig, hebben participanten actief informed consent afgegeven en mochten zij deelname zonder opgave van reden te allen tijde beëindigen. De verschillende procedures van beide onderzoeksprojecten zijn terug te vinden in bijlage 1. Participanten welke de vragenlijsten over de betreffende concepten niet volledig hebben ingevuld, zijn verwijderd uit de analyses van de IPT-dataset, $n = 29$.

Participanten

De steekproef van het huidige onderzoek bevat adolescenten uit de multi-probleemgezinnen, welke tenminste één uithuisplaatsing hebben ervaren. Adolescenten welke geen uithuisplaatsing hebben meegemaakt worden meegenomen in de analyses om de steekproef te vergroten en dienen als nulpunt. De IPT-steekproef bevat 39 jongens (gemiddelde leeftijd: 14,79) en 55 meisjes (gemiddelde leeftijd: 15,00). De steekproef bevat 41,5% uithuisgeplaatst adolescenten en 25,5% niet-uithuisgeplaatste adolescenten. Een residentiële plaatsing kwam het meeste voor in de steekproef (13,8%). De GRIP-steekproef bevat 5 jongens (gemiddelde leeftijd: 15,78) en vier meisjes (gemiddelde leeftijd: 15,76) waarvan 44,4% niet-uithuisgeplaatst en 55,5% tenminste eenmaal uithuisgeplaatst. De meeste plaatsingen vielen onder de categorie Anders (44,4%), zoals een crisisopvang of een uitwijkhuis.

Meetinstrumenten

Het huidige onderzoek is gebaseerd op kwantitatieve data, door middel van gebruik van verschillende vragenlijsten. Het huidige onderzoek gebruikt slechts de voormeting en de concepten uithuisplaatsing, type uithuisplaatsing en veerkracht van de onderzoeksprojecten. Het GRIP-onderzoek is slechts gebruikt voor de beantwoording van hypothese één.

Uithuisplaatsing. De onafhankelijke variabele ‘uithuisplaatsing’ wordt gemeten door middel van gegevens uit de vragenlijst ‘Eerdere behandelingen (moeder)’ voor de IPT-steekproef en betreft item 2. Het gaat hierbij om de volgende vraag: “Is uw kind (of 1 van uw kinderen) ooit uit huis geplaatst?” met de antwoordcategorieën: “Nee” en “Ja, namelijk: residentieel, semi-residentieel, pleegouders of anders, namelijk...”. Ook kunnen ouders invullen wanneer het kind uit huis is geplaatst door de volgende antwoordcategorieën te kiezen: “Op dit moment, 1-3 maanden geleden, tot meer dan 2 jaar geleden”. Het meetniveau van de variabele is nominaal meetniveau.

Voor de GRIP-steekproef wordt gebruik gemaakt van de vragenlijst ‘Demografische gegevens’, items 10 t/m 10.6. Deze items betreffen de vragen: “Hoe vaak ben je vanwege een uithuisplaatsing van woonsituatie verandert?” met antwoordcategorieën van nul tot zes keer of meer, en “Wat voor soort plaatsing was dit?” met de antwoordcategorieën ‘residentieel (Jeugdzorg Plus Instelling)’, ‘pleegzorg (familie)’, ‘pleegzorg (regulier)’ en ‘anders, namelijk.’.

Type uithuisplaatsing. De onafhankelijke variabele ‘type uithuisplaatsing’ wordt gemeten binnen de IPT-steekproef, middels de vragenlijst ‘Eerdere behandelingen’ en betreft item 2. Het betreft de volgende vraag: “Is uw kind (of 1 van uw kinderen) ooit uit huis geplaatst?” met de antwoordcategorieën: “Nee” en “Ja, namelijk: residentieel, semi-residentieel, pleegouders of anders, namelijk...”. Ook kunnen ouders invullen wanneer het kind uit huis is geplaatst door de volgende antwoordcategorieën te kiezen: “Op dit moment, 1-3 maanden geleden, 3-6 maanden geleden, 1 jaar geleden, 2 jaar geleden of meer dan 2 jaar geleden”. Het meetniveau van de variabele is nominaal.

Veerkracht. De afhankelijke variabele veerkracht bevindt zich op het interval meetniveau en is gemeten middels een samengestelde, zelfrapportage vragenlijst voor IPT-steekproef. Deze vragenlijst bestaat onder meer uit items van de vragenlijst *Quality of Life* [QoL] (Ravens-Sieberer et al., 2005): familie-vragen: items 3, 4 en 5; vrienden-vragen: items 3 en 4; school-vragen: items 1 en 3. Uit literatuur blijkt dat QoL gerelateerd is aan veerkracht; waarbij een hogere mate van veerkracht in relatie staat met meer zelfvertrouwen en levenskwaliteit (Jaser & White, 2010). Daarbij bestaan er verschillende overeenkomsten tussen QoL en veerkracht (Lawford & Eiser, 2001). Dat maakt dat een hogere mate van QoL een indicatie is voor een hogere mate van veerkracht. De interne consistentie, validiteit en test-hertestbetrouwbaarheid van de vragenlijst zijn voldoende tot goed (Bodden, 2007; Ravens-Sieberer et al., 2005). De vragenlijst maakt gebruik van een 5-puntsschaal, met de

antwoordcategorieën: 1 = Helemaal niet tot, 5 = Heel veel. Een voorbeeldvraag: “Heb je met je ouders kunnen praten als je dat wilde?”.

Verder zijn de items 3, 10, 23, 26, 39, 42 en 63 gebruikt van de vragenlijst *Youth Self Report* [YSR] (Verhulst, Koot, Akkerhuis, & Veerman, 1990). De YSR meet de visie van jongeren op het eigen gedrag en eigen vaardigheden (Nederlands Jeugdinstituut, 2019). Een betrouwbare indicatie van veerkracht is de afwezigheid van maladaptief gedrag en pathologie wanneer een adolescent tegenslagen doorstaat. De YSR meet mentale gezondheid en gedragsproblemen (Edmond, Auslander, Elze, & Bowland, 2006), en wordt in tegenstelde richting gebruikt om veerkracht te meten. De YSR hanteert een 3-puntsschaal, met de antwoordcategorieën: 0 = helemaal niet, 1 = een beetje of soms, 2 = duidelijk of vaak. Een voorbeeldvraag: “Ik maak dingen niet af waar ik mee begin”. De betrouwbaarheid, test-hertestbetrouwbaarheid, inhoudsvaliditeit en constructvaliditeit van de YSR zijn voldoende tot hoog (Verhulst et al., 1990).

De items op de YSR-vragenlijst zijn omgeschaald, zodat alle items op de samengestelde vragenlijst in dezelfde richting gesteld werden. De items zijn vermenigvuldigd met factoren, zodat zowel het startpunt als het aantal antwoordcategorieën voor alle items hetzelfde is. De scores op beide vragenlijsten worden bij elkaar opgeteld tot een totaalscore, waarbij een hogere score duidt op een hogere mate van veerkracht. De Cronbach's Alpha van de samengestelde schaal 'Veerkracht' was in dit onderzoek $\alpha = .83$, wat gezien kan worden als adequaat voor onderzoek (Field, 2009).

Veerkracht van de GRIP-steekproef is gemeten middels items 1 t/m 12 uit de vragenlijst van de *Children and Youth Resilience Measure* [CYRM] (Liebenberg, Ungar, & LeBlanc, 2013). Deze beschikt over een adequate validiteit en betrouwbaarheid voor screening van veerkracht (Liebenberg et al., 2013). De meetpretentie van deze vragenlijst is het meten van individuele, relationele, maatschappelijke en culturele bronnen die tot beschikking van adolescenten staan en hun veerkracht kan versterken. De vragenlijst maakt gebruik van een 5-puntsschaal, met de antwoordcategorieën: 1 = Helemaal niet tot, 5 = Heel veel. Een voorbeeldvraag: “Ik weet waar ik in mijn omgeving hulp kan krijgen”. Consistentie en inhoudsvaliditeit van de vragenlijst zijn voldoende (Liebenberg et al., 2013). De scores op de vragenlijst zijn bij elkaar opgeteld tot een totaalscore, waarbij een hogere score gelijk staat aan een hogere mate van veerkracht. De Cronbach's Alpha voor 'Veerkracht' op basis van de CYRM was $\alpha = .64$, wat gezien kan worden als adequaat voor onderzoek (Field, 2009).

Statistische analyses

Om de relatie tussen de aanwezigheid van uithuisplaatsing en de veerkracht te meten, worden twee t-toetsen voor onafhankelijke groepen uitgevoerd (Allen, Heritage & Bennet, 2014; Field, 2009), één voor IPT-participanten en één voor GRIP-participanten. Er wordt getoetst met een betrouwbaarheidsinterval van 95%. Deze analyses meten de significante verschillen tussen twee onafhankelijke steekproefgemiddelden.

Om de relatie tussen het type uithuisplaatsing en de veerkracht te meten, wordt gebruik gemaakt van een ANOVA, enkel voor IPT-participanten. Deze analyse meet statistische, significante verschillen tussen drie of meer onafhankelijke steekproefgemiddelden (Allen et al., 2014).

Steekproefbeschrijving

De steekproefbeschrijvingen voor beide datasets zijn weergegeven in tabel 1. In de tabel is het aantal participanten, hun geslacht, etniciteit, onderwijsniveau, of zij ooit uit huis zijn geplaatst en zo ja, welk type uithuisplaatsing opgenomen.

Tabel 1

Steekproefbeschrijving IPT-steekproef en GRIP-steekproef

	N	Etniciteit	Onderwijsniveaus	Uithuisplaatsing	Type plaatsing
GRIP	9	66,7% Nederlands 11,1% Surinaams	22,2% VMBO-B 22,2% VMBO-K 11,1% MAVO 11,1% Praktijkonderwijs 11,1% VMBO-g	44,4% Geen UHP* 55,6% Wel UHP	44,4% Anders 22,2% Residentieel 11,1% Pleegzorg (regulier) 11,1% Pleegzorg (familie)
IPT	58	94,8% Nederlands 3,4% Surinaams 1,7% Anders	37,9% VMBO 19% VSO 10,3% HAVO 10,3% Cluster-4 8,6% MBO 6,9% basisschool 3,4% VWO	65,5% Geen UHP 34,5% Wel UHP	17,2% residentieel 6,9% Pleegzorg 10,3% Anders

* Uithuisplaatsing

Factoranalyse

Voor de samengestelde vragenlijst voor veerkracht is een factoranalyse uitgevoerd. Een factoranalyse meet in hoeverre de vragenlijst het beoogde construct, veerkracht, daadwerkelijk meet en in hoeverre het model past bij de data (Field, 2005). Voorafgaand aan de analyse, zijn assumpties gecontroleerd. Aan de assumpties van onafhankelijkheid en steekproefgrootte werd voldaan. Uit de Shapiro-Wilk Test bleek dat antwoorden op alle veertien vragen mogelijk niet-normaal verdeeld waren. Echter, is een factoranalyse vrij robuust tegen schending van normaliteit en is de Shapiro-Wilk Test gevoelig voor de kleinste schendingen van normaliteit (Allen et al., 2014), waardoor toch gekozen is de factoranalyse uit te voeren. De assumptie van multicollineariteit is gecontroleerd middels de determinant in de correlatie matrix van de factoranalyse, welke .003 betreft en daarmee de assumptie niet schendt. De relatie tussen paren van variabelen waren lineair.

De factoranalyse van veertien items levert een goed interpreteerbare vijf factoren oplossing op. In totaal, verklaarden deze factoren rond 59% van de variantie in de data van de vragenlijst. Een factoranalyse van twee factoren, levert een verklaarde variantie van 50% op. Items uit de vragenlijsten gericht op het eigen handelen van de adolescent en het communiceren met andere zijn samengevoegd in de factor ‘cognities over eigen handelen’. Items gericht op omgevingsfactoren, zoals school en vrienden vormen ook de factor ‘cognities over omgevingsfactoren’. Uit de factoranalyse kan gesteld worden dat aan het te meten concept, veerkracht, cognities over het eigen handelen en omgevingsfactoren ten grondslag liggen, wat overeenkomt met de wetenschappelijke definitie van veerkracht. Deze stelt namelijk dat veerkrachtige adolescenten tegenslagen kunnen overwinnen door zich adequaat aan te passen en door hulpbronnen te vinden (Drapeu et al., 2007). De resultaten uit de factoranalyse duiden erop dat deze twee factoren de helft van de variantie in de dataset verklaren. De verklaarde variantie van 50% in de huidige factoranalyse kan gezien worden als acceptabel voor gebruik van de vragenlijst om veerkracht te meten (Peterson, 2000). De factoranalyses zijn te vinden in bijlage 4.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

De steekproefgroottes, percentages en de standaarddeviaties van de drie variabelen, op basis van de IPT-dataset, zijn weergegeven in tabel 2. De gemiddelde waarden van veerkracht per type uithuisplaatsing voor de IPT-dataset zijn weergegeven in tabel 3. De variabelen veerkracht en het type uithuisplaatsing zijn verdeeld door de aanwezigheid van de

uithuisplaatsing (ja/nee). De steekproefgroottes, gemiddelden en standaarddeviaties van de variabelen van de GRIP-dataset, zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 2

Beschrijvende statistieken voor wel of niet uithuisgeplaatste adolescenten op de concepten van veerkracht en type uithuisplaatsing (IPT)

	UHP: ja			UHP: nee			Totaal		
	<i>N</i>	%	<i>SD</i>	<i>N</i>	%	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Veerkracht	20	34,5	1,85	38	65,5	1,62	58	12,0	29,05
Type UHP	20	-	1,38	-	-	-	20	1,39	.49

Tabel 3

Beschrijvende statistieken voor veerkracht per type UHP (IPT)

Type plaatsing	<i>N</i>	Veerkracht	
		<i>M</i>	<i>SD</i>
Residentieel	10	149,70	29,77
Pleegouders	4	180,25	21,04
Anders	6	145,33	37,56

Tabel 4

Beschrijvende statistieken voor wel of niet uithuisgeplaatste adolescenten op concept veerkracht (GRIP)

	UHP: ja			UHP: nee			Totaal		
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Veerkracht	4	46,75	5,5	5	46,2	4,55	9	46,44	4,67

T-toets: type uithuisplaatsing en veerkracht

Een t-toets voor onafhankelijke groepen is gebruikt om de verschillen tussen aan- of afwezigheid van een uithuisplaatsing op veerkracht op de adolescenten te meten voor de IPT-steekproef. Voorafgaand aan het interpreteren van de resultaten, zijn assumpties gecontroleerd. Er is aan alle assumpties voldaan.

De t-toets was niet significant. De uithuisgeplaatste adolescenten ($M = 154,5$, $SD = 32,24$) verschilden niet significant van niet-uithuisgeplaatste adolescenten ($M = 162,87$, $SD = 30,33$), wat betreft hun veerkracht, $t(56) = .978$, $p = .33$ two-tailed, $CI = -8,78;24,51$. De t-toets betrof een effectgrootte van $d = 0.276$, wat gezien kan worden als een kleine effectgrootte (Field, 2009).

Uit het controleren van de assumpties, bleek dat de assumpties voor de t-toets van de GRIP-steekproef geschonden waren. Zo bleek dat de normaliteitsassumptie geschonden is, met een Skewness score van 2,0 voor UHP: nee en $-.587$ voor UHP: ja, en een Kurtosis score van 4,0 voor UHP: nee en $-1,62$ voor UHP: ja, waarbij de scores op de variabele UHP: nee zich niet dichtbij de nul bevinden (Allen et al, 2014). Een visuele inspectie van de Histogrammen bevestigde nogmaals de schending van de normaliteitsassumptie. Daarom is gekozen een non-parametrische test uit te voeren, de Mann-Whitney U toets.

De Mann-Whitney U toets was niet significant. De verdeling van de veerkracht is ongeveer hetzelfde voor adolescenten welke wel ($Mean Rank = 5,25$, $n = 5$) en niet uit huis ($Mean Rank = 4,8$, $n = 4$) zijn geplaatst, $U = 9,000$, $z = -.249$, $p = .803$, two-tailed. Dit effect, $r = -.083$, kan omschreven worden als klein (Field, 2009).

Onderzoekshypothese 1 wordt verworpen.

ANOVA voor het type uithuisplaatsing op de veerkracht van adolescenten.

Een een-weg ANOVA is uitgevoerd op de IPT-steekproef om het verschil tussen type uithuisplaatsing en veerkracht van adolescenten te vergelijken. Voorafgaand aan het interpreteren van de resultaten, zijn de assumpties gecontroleerd, waaraan is voldaan.

De ANOVA was niet significant, wat indiceert dat veerkracht van adolescenten niet gerelateerd is aan het type uithuisplaatsing wat zij ervoeren, $F(2, 17) = 1,76$, $p = .202$, $\eta^2 = .17$. Dit effect kan omschreven worden als klein (Field, 2009). Onderzoekshypothese 2 wordt verworpen.

Tabel 5. Resultaten een-weg ANOVA, type uithuisplaatsing op de veerkracht van adolescenten

Bron	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Between groups	2	3386,8	1693,41	1,76	.202
Within groups	17	16356,183	962,128		
Total	19743	19			

Discussie

Het huidige onderzoek heeft gemeten in hoeverre uithuisplaatsingen en type uithuisplaatsing gerelateerd zijn aan de veerkracht van adolescenten. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van zelfrapportage-vragenlijsten. Het vergroten van kennis rondom veerkrachtigheid van adolescenten na uithuisplaatsingen kan bijdragen aan het versterken of stabiliseren van veerkracht van adolescenten. Verwacht werd dat er een negatieve relatie gevonden zou worden tussen uithuisplaatsing en de veerkracht van een adolescent, welke in lijn zou zijn met de huidige, wetenschappelijke literatuur over veerkracht en uithuisplaatsingen. Ook werd een relatie voor het type uithuisplaatsing en veerkracht verwacht.

Er is geen relatie gevonden tussen uithuisplaatsingen en veerkracht. Dit verworpt de vooraf opgestelde hypothese. Dit betekent dat het ervaren van een uithuisplaatsing geen verband heeft met de mate van veerkracht die de adolescenten zichzelf toekennen. Het ervaren van een uithuisplaatsing resulteerde niet in een hogere of lagere mate van veerkracht. Ook bleek er geen relatie te zijn voor het type uithuisplaatsing en de veerkracht, waarbij er geen sprake was van een hogere of lagere mate van veerkracht na het ervaren van een specifiek type plaatsing. Bovenstaande resultaten zijn tegenstrijdig met eerder aangehaalde wetenschappelijke literatuur, waarin werd gesteld dat uithuisplaatsingen in negatief verband staan met veerkracht (Gypen et al., 2007; Hyde & Kammerer, 2009; Reilly, 2003; Webster, Barth & Needell, 2000). In het huidige onderzoek, blijkt dat het ervaren van een uithuisplaatsing onvoldoende effect heeft op de veerkracht om deze positief of negatief te beïnvloeden, in vergelijking met niet-uithuisgeplaatste adolescenten.

Verklaringen

Een mogelijke verklaring voor de onverwachte resultaten, zijn de eerder al genoemde verschillende definities voor veerkracht. Het huidige onderzoek werpt een nieuw licht op deze tegenstrijdigheden, welke eerder nog weinig onder de loep zijn genomen binnen wetenschappelijke literatuur. Binnen de wetenschappelijke literatuur wordt veerkracht gezien als gedragsmatige successen binnen culturele en sociale kaders. Vaak betreft dit financiële en

sociale successen, zoals stabiliteit in relaties of het halen van een diploma (Harvey & Delfabbro, 2004; Luthar, 1993; Rigsby, 1994). Eerder onderzoek heeft deze definities van veerkrachtige uitkomsten en de vorming hiervan al in twijfel getrokken (Canavan, 2007; Luthar, Chichetti & Becker, 2000; Ungar, 2004). Adolescenten zouden bepaalde gedragingen inzetten, welke als problematisch gezien worden, om hun welzijn te stimuleren wanneer meer adequate en gezonde hulpbronnen schaars zijn (Ungar, 2004). Anderzijds blijkt dat adolescenten welke wél als sociaal-competent worden gezien, regelmatig in verborgenheid kampen met depressie, negatief zelfbeeld, angsten en zichzelf als minder veerkrachtig identificeren (Harvey & Delfabbro, 2004). Als kritisch gekeken wordt naar de resultaten van het huidige onderzoek blijkt dat de persoonlijke ervaringen, percepties en successen van adolescenten van belang zijn in het ontwikkelen en onderhouden van veerkracht en mogelijk onvoldoende worden meegewogen in huidig wetenschappelijke literatuur. Zo blijkt dat uithuisgeplaatste adolescenten zichzelf niet als minder veerkrachtig zien dan hun thuiswonende leeftijdsgenoten. Ondanks dat zij niet voldoen aan de maatschappelijke successen, zoals het hebben van een stabiele thuissituatie, ervaren zij wel voldoende ambities, sociale contacten en vaardigheden te hebben.

Dit duidt erop dat de veerkracht zoals gedefinieerd in de literatuur tegenstrijdig is met veerkracht zoals adolescenten deze zelf ervaren. Gesteld kan worden dat er aanwijzingen zijn voor andere, versterkende factoren van veerkracht die nader onderzocht dienen te worden.

Verder speelt mogelijk instabiliteit in plaatsingen een belangrijke rol dan het type plaatsing. Uit onderzoek blijkt dat meerdere, kortdurende uithuisplaatsingen, ofwel instabiliteit, kunnen bijdragen aan het vertonen van gedragsproblemen (Newton, Litrownik, & Landsverk, 2000; Vinnerljung & Sallnäs, 2008). Aansluitend, blijkt dat meerdere uithuisplaatsingen de kans op moeilijkheden in het welzijn en functioneren vergroot (Reilly, 2003; Rubin et al., 2007), waarbij de vaardigheid om emotionele banden te vormen met verzorgers kan afnemen (Webster, Barth, & Needell, 2000). Mogelijk heeft het ervaren van meerdere, kortdurende uithuisplaatsingen een sterker verband dan het ervaren van verschillende type plaatsingen. Voor vervolgonderzoek is het relevant om te onderzoeken in hoeverre de instabiliteit van een uithuisplaatsing van invloed is op de veerkracht, gezien het huidige onderzoek dit niet heeft kunnen meten en dit mogelijk nieuwe inzichten biedt.

Beperkingen en krachten van het huidige onderzoek.

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. De aanwezigheid van uithuisplaatsing en het type, wordt in de IPT-dataset gemeten middels de vraag: “Is uw kind (of een van uw kinderen) wel eens uithuisgeplaatst, zo ja wat voor soort uithuisplaatsing?”.

Deze vraagstelling maakt het mogelijk dat ouders de vraag beantwoorden voor een ander kind dan waar de vragenlijst op gebaseerd is. Echter, zijn ouders voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst wel geïnstrueerd om deze in te vullen over het kind welke jeugdhulp ontving. Er is een grote kans dat deze vraag is beantwoord over het kind waar de gehele vragenlijst over gaat, maar dit is niet met zekerheid te zeggen. Wanneer ouders met meerdere kinderen echter verwijderd werden uit de analyses, werd de steekproef te klein. Om deze reden is daarom aanvullend gebruik gemaakt van de kleine, GRIP-steekproef om mogelijke gevonden relaties met elkaar te kunnen vergelijken. Binnen deze steekproef is het wel zeker dat de vragen beantwoord zijn voor het kind welke jeugdhulp ontving en niet een broer of zus.

Verder is de GRIP-steekproef een zeer kleine steekproef geweest. De resultaten van GRIP-steekproef kunnen daarom niet gegeneraliseerd worden en dienen met cautie, samengenomen met de IPT-steekproef geïnterpreteerd te worden.

Uiteraard kent het huidige onderzoek ook krachten. Zo blijkt uit de uitgevoerde factoranalyse dat de samengestelde vragenlijst voldoende passend is voor de dataset. Ook beschikt deze samengestelde vragenlijst over een hoge betrouwbaarheid, wat positief is. Verder is er gebruik gemaakt van betrouwbare en gevalideerde meetinstrumenten. De interne validiteit is tevens gewaarborgd omdat middels gebruik van gestandaardiseerde en anonieme vragenlijsten, waardoor de kans op sociale wenselijkheid beperkt is.

Conclusie.

Uit het huidige onderzoek blijkt er geen verband te bestaan tussen uithuisplaatsing en de veerkracht van adolescenten. De literatuur rondom veerkracht en uithuisplaatsingen mondt uit in twee richtingen, waarin uithuisplaatsingen volgens wetenschappelijke en maatschappelijke normen negatief zou zijn voor de veerkracht. Anderzijds, leken adolescenten zichzelf als veerkrachtig te zien na het ervaren van uithuisplaatsingen. In het huidige onderzoek blijkt er geen verschil te zijn in veerkracht voor uithuisgeplaatste of niet-uithuisgeplaatste adolescenten. Gezien veerkracht in elk geval niet afneemt, na uithuisplaatsingen, bevestigt dit het vermoeden dat veerkracht, ervaren door de adolescent zelf, verschilt van veerkrachtigheid, gezien vanuit de maatschappelijke norm. Voor de wetenschap is het van belang dat er meer inzicht wordt verkregen, welke factoren ten grondslag liggen aan het ervaren en ontwikkelen van veerkrachtigheid, zodat dit in vervolgonderzoek wordt meegewogen. Voor de praktijk is het van belang inzicht te krijgen op onderliggende factoren van veerkracht, zodat interventies hierop kunnen inspelen en veerkracht van adolescenten stabiliseren of versterken. Veerkracht kan bijdragen aan positieve levensuitkomsten van adolescenten in jeugdhulp, maar hiervoor is bovenstaande kennis

vereist. Het huidige onderzoek weergeeft dat er waarschijnlijk meerdere, sterke factoren een rol spelen in de ontwikkeling van veerkracht, waardoor het een richting geeft aan vervolgonderzoek en hiermee bijdraagt aan het vergroten van wetenschappelijke kennis en mogelijkheid tot het ontwikkelen van interventies om veerkracht te versterken.

Bijlagen

Bijlage 1: Onderzoeksprocedures IPT en GRIP

Onderzoeksprocedure IPT. Een betrokken medewerker van Bureau Jeugdzorg (BJZ) stelt vast of er sprake is van een multi-probleem gezin bij potentiële participanten. Vervolgens werden de inclusie- en exclusiecriteria gecheckt door een werker van Bureau Jeugdzorg. Gezinnen, welke voldeden aan de criteria, werden geïnformeerd door een werker van BJZ en gevraagd om deelname. Bij deelname, werden informatiebrieven en toestemmingsformulieren verstrekt. Vervolgens werden de vragenlijsten door een medewerker BJZ opgestuurd naar de gezinnen om in te vullen. De gezinnen ontvingen twintig euro per ingevulde vragenlijst. Participanten waren kinderen en adolescenten uit multi-probleemgezinnen die in aanmerking kwamen voor Intensieve Pedagogische Thuishulp.

Deelname aan het onderzoek is geheel vrijwillig geweest en participanten mochten deelname weigeren of vroegtijdig beëindigen zonder opgaaf van reden. Vooraf het onderzoek is actief informed consent afgegeven door participanten. De gegevens van de participanten zijn volledig anoniem verwerkt in het onderzoek. De inclusiecriteria voor deelname aan het huidige onderzoek was het hebben meegemaakt van een uithuisplaatsing. Daarbij meet het huidige onderzoek de veerkracht bij specifiek adolescenten. De leeftijdsrange van het onderzoeksproject betreft een leeftijd van 4 tot 18 jaar. Voor het huidige onderzoek zijn daarom alleen de participanten van 12 tot 18 jaar meegenomen in de analyses.

Onderzoeksprocedure GRIP. De gezinnen van potentiële participanten werden benaderd door de jeugdzorginstellingen Enver, Jeugdformaat, Spirit of Juzt. Bij toestemming, zijn contactgegevens gedeeld met de onderzoekers. De onderzoekers hebben vervolgens contact opgenomen voor (eventuele) participatie, waarna een huisbezoek werd ingepland voor toelichting van het onderzoek en afname van de vragenlijsten. Het huisbezoek maakte de inspanning voor de gezinnen minder zwaar dan wanneer zij naar locatie moesten komen. De gezinnen ontvingen vijf euro per ingevulde vragenlijst. Deelname aan het onderzoek is geheel vrijwillig geweest en participanten mochten deelname weigeren of vroegtijdig beëindigen zonder opgaaf van reden. Vooraf het onderzoek is actief informed consent afgegeven door participanten. De gegevens van de participanten zijn volledig anoniem verwerkt in het onderzoek. De inclusiecriteria voor deelname aan het onderzoek waren het momenteel of in het verleden uithuisgeplaatst zijn en een leeftijd tussen 12 en 23 jaar. Participanten waren adolescenten en hun gezinnen die in aanmerkingen kwamen voor de InVerbinding-werkwijze.

Bijlage 2: Factoranalyse

Tabel 6. Factoranalyse met vijf factoren

	Ladingen				
	Factor 1 ^a	Factor 2 ^b	Factor 3 ^c	Factor 4 ^d	Factor 5 ^e
YSR.3: Ik maak dingen niet af waar ik mee begin		.572			
YSR.10:Ik probeer mezelf opzettelijk te verwonden of doe zelfmoordpogingen		.455			
YSR.23: Ik heb het gevoel dat niemand van me houdt.		.852			
YSR.26: Ik ga om met jongens en meisjes die in moeilijkheden raken		.309			
YSR.39: Ik weiger om te praten		.630			
YSR.42: Ik ben gesloten, anderen weten niet wat er in me omgaat		.616			
YSR.63: Ik spijbel					.817
QoLSchool.3: Heb je goed kunnen opletten?				.696	
QoLSchool.1: Heb je het naar je zin gehad op school?				.913	
QoLVrienden.4: Heb je op je vrienden kunnen vertrouwen?			.979		
QoLVrienden.3: Hebben jij en je vrienden elkaar geholpen?			.700		
QoLFam.5: Heb je met je ouders kunnen praten als je dat wilde?	.718				
QoLFam.4: Hebben je ouders je eerlijk behandeld?	.886				
QoLFam.3: Hebben je ouders voldoende tijd voor je gehad?	.866				

^a = 'Cognities betreft eigen acties, ^b = Cognities betreft spijbelgedrag, ^c = Cognities betreft school, ^d = Cognities betreft vriendschappen, ^e = Cognities betreft familie. *Ladingen < .30 zijn onderdrukt.

Tabel 7. Factoranalyse met twee factoren

	Factor 1 ^a	Factor 2 ^b
YSR.3: Ik maak dingen niet af waar ik mee begin	.539	
YSR.10: Ik probeer mezelf opzettelijk te verwonden of doe zelfmoordpogingen	.441	
YSR.23: Ik heb het gevoel dat niemand van me houdt.	.800	
YSR.26: Ik ga om met jongens en meisjes die in moeilijkheden raken	.427	
YSR.39: Ik weiger om te praten	.587	
YSR.42: Ik ben gesloten, anderen weten niet wat er in me omgaat	.512	
YSR.63: Ik spijbel		
QoLSchool.3: Heb je goed kunnen opletten?		.757
QoLSchool.1: Heb je het naar je zin gehad op school?		.705
QoLVrienden.4: Heb je op je vrienden kunnen vertrouwen?		.731
QoLVrienden.3: Hebben jij en je vrienden elkaar geholpen?		.714

QoLFam.5: Heb je met je ouders kunnen praten als je dat wilde?	.738
QoLFam.4: Hebben je ouders je eerlijk behandeld?	.804
QoLFam.3: Hebben je ouders voldoende tijd voor je gehad?	.665

a = Cognities over eigen handelen, b = cognities over omgevingsfactoren

Referenties

- Anglin, J. P. (2004). Creating “well-functioning” residential care and defining its place in a system of care. *Child and Youth Care Forum, 33*, 175-192.
doi:10.1023/B:CCAR.0000029689.70611.0f
- Barth, R. P., Jonson-Reid, M. (2000). Outcomes after child welfare services: Implications for the design of performance measures. *Children & Youth Services Review, 22*, 763–787.
doi:10.1016/S0190-7409(00)00113-4
- Barth, R. P., Lloyd, E. C., Green, R. L., James, S., Leslie, L. K., & Landsverk, J. (2007). Predictors of placement moves among children with and without emotional and behavioral disorders. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 15(1)*, 46-55.
doi:10.1177/10634266070150010501
- Berger, L. M., Bruch, S. K., Johnson, E. I., James, S., & Rubin, D. (2009). Estimating the “impact” of out-of-home placement on child well-being: Approaching the problem of selection bias. *Child Development, 80*, 1856-1876.
doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01372.
- Bodden, D. (z.d.). Hulpverlening multiprobleemgezinnen Instellingen Flevoland [Draaiboek]. Geraadpleegd op 25 februari 2019.
- Bodden, D. H., & Deković, M. (2016). Multiproblem families referred to youth mental health: What's in a name? *Family Process, 55*, 31-47. doi:10.1111/famp.12144
- Burckhardt, C.S. & Anderson, K.L (2003). The quality of life scale (QOLS): reliability, validity and utilization. *Health and Quality of Life Outcomes, 1(1)*, 60-67.
doi:10.1186/1477-7525-1-60
- Butler, L. S., & McPherson, P. M. (2007). Is residential treatment misunderstood? *Journal of Child and Family Studies, 16(4)*, 465–472. doi: 10.1007/s10826-006-9101-6.
- Canavan, J. (2008). Resilience: cautiously welcoming a contested concept. *Child Care in Practice, 14(1)*, 1-7. doi:10.1080/13575270701733633
- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2018, 31 oktober). *Jeugdhulptrajecten in nature; verwijzer, perspectief* [Dataset]. Geraadpleegd van <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82971ned&D1=2099&D2=a&D3=0&D4=l&VW=T>
- Drapeau, S., Saint-Jacques, M. C., Lépine, R., Bégin, G., & Bernard, M. (2007). Processes that contribute to resilience among youth in foster care. *Journal of Adolescence, 30*,

- 977-999. doi:10.1016/j.adolescence.2007.01.005
- Doran, L., & Berliner, L. (2001). *Placement decisions for children in long-term foster care: Innovative practices and literature review*. Olympia, Verenigde Staten: Washington State Institute for Public Policy.
- Edmond, T., Auslander, W., Elze, D., & Bowland, S. (2006). Signs of resilience in sexually abused adolescent girls in the foster care system. *Journal of Child Sexual Abuse, 15*, 1-28. doi:10.1300/J070v15n01_01
- Gypen, L., Vanderfaeillie, J., De Maeyer, S., Belenger, L., & Van Holen, F. (2017). Outcomes of children who grew up in foster care: Systematic-review. *Children and Youth Services Review, 76*, 74-83. doi:10.1016/j.chilyouth.2017.02.035
- Harvey, J., & Delfabbro, P. H. (2004). Psychological resilience in disadvantaged youth: A critical overview. *Australian Psychologist, 39*(1), 3-13. doi:10.1080/00050060410001660281
- Hyde, J., & Kammerer, N. (2009). Adolescents' perspectives on placement moves and congregate settings: Complex and cumulative instabilities in out-of-home care. *Children and Youth Services Review, 31*(2), 265-273. doi:10.1016/j.chilyouth.2008.07.019
- James, S., Landsverk, J., & Slymen, D. J. (2004). Placement movement in out-of-home care: Patterns and predictors. *Children and Youth Services Review, 26*(2), 185-206. doi:10.1016/j.chilyouth.2004.01.008
- Jaser, S. S., & White, L. E. (2011). Coping and resilience in adolescents with type 1-diabetes. *Child: Care, Health and Development, 37*(3), 335-342. doi:10.1111/j.1365-2214.2010.01184.x
- Knorth, E. J. (2000). Besluitvorming over uithuisplaatsing in de jeugdzorg. *Kind en adolescent, 21*(2), 44-59. doi:10.1007/BF03060760
- Lawford, J., & Eiser, C. (2001). Exploring links between the concepts of quality of life and resilience. *Pediatric Rehabilitation, 4*(4), 209-216. doi:10.1080/13638490210124024
- Li, D., Chng, G. S., & Chu, C. M. (2017). Comparing long-term placement outcomes of residential and family foster care: a meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse, 1*-12. doi:10.1177/1524838017726427
- Luthar, S., Cichetti, D. and Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development, 71*(3): 543-562. doi:10.1111/1467-8624.00164
- Malvaso, C. G., & Delfabbro, P. (2015). Offending behaviour among young people with

- complex needs in the Australian out-of-home care system. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 3561-3569. doi:10.1007/s10826-015-0157-z
- Marinkovic, J. A., & Backovic, D. (2007). Relationship between type of placement and competencies and problem behavior of adolescents in long-term foster care. *Children and Youth Services Review*, 29(2), 216-225. doi:10.1016/j.chilyouth.2006.08.004
- Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85, 6-20. doi:10.1111/cdev.12205
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220. doi:10.1037/0003-066X.53.2.205
- Newton, R. R., Litrownik, A. J., & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), 1363-1374. doi:10.1016/S0145-2134(00)00189-7
- Peterson, R. A. (2000). A meta-analysis of variance accounted for and factor loadings in exploratory factor analysis. *Marketing Letters*, 11(3), 261-275. doi:10.1023/A:1008191211004
- Ravens-Sieberer, U., Gosch, A., Rajmil, L., ... Kilroe, J. (2005). Kidscreen/52 quality-of-life measure for children and adolescents. *Expert review of Pharmacoeconomics and outcomes Research*, 5, 353-364. doi:10.1586/14737167.5.3.353
- Reilly, T. (2003). Transition from care: status and outcomes of youth who age out of foster care. *Child welfare*, 82(6), 727-746. doi:060727-20
- Rubin, D. M., O'Reilly, A. L., Luan, X., & Localio, A. R. (2007). The impact of placement stability on behavioral well-being for children in foster care. *Pediatrics*, 119, 336-344. doi:10.1542/peds.2006-1995
- Samuels, G. M., & Pryce, J. M. (2008). "What doesn't kill you makes you stronger": Survivalist self-reliance as resilience and risk among young adults aging out of foster care. *Children and Youth Services Review*, 30(10), 1198-1210. doi:10.1016/j.chilyouth.2008.03.005
- Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J. (2008). Placement history of foster children: A study of placement history and outcomes in long-term family foster care. *Child Welfare*, 87(5), 107-124. doi:0508107-125
- Ungar, M. (2004). The importance of parents and other caregivers to the resilience of high risk adolescents. *Family Process*, 43(1), 23-41. doi:10.1111/j.15455300.2004.04301004.x

- Ungar, M. (2001). The social construction of resilience among “problem” youth in out-of-home placement: A study of health-enhancing deviance. *Child and Youth Care Forum*, 30, 137-154. doi:10.1023/A:1012232723322
- Unrau, Y. A., Seita, J. R., & Putney, K. S. (2008). Former foster youth remember multiple placement moves: A journey of loss and hope. *Children and Youth Services Review*, 30(11), 1256-1266. doi:10.1016/j.childyouth.2008.03.010
- Van den Bergh, P. M. (2010). *Pleegzorg in perspectief: Ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Nederland: Uitgeverij Van Gorcum.
- Vanderfaillie, J., Goemans, A., Damen, H., Van Holen, F., & Pijnenburg, H. (2018). Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work*, 23(3), 337-345. doi:10.1111/cfs.12420
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42(1), 1-18. doi:10.1111/j.1545-5300.2003.00001.x
- Webster, D., Barth, R. P., & Needell, B. (2000). Placement stability for children in out-of-home care: A longitudinal analysis. *Child Welfare New York*, 79, 614-632.
- Geraadpleegd van:
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=3623269&site=ehst-live>
- Zolkoski, S. M., & Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review*, 34(12), 2295-2303. doi:10.1016/j.childyouth.2012.08.009